

Stephen Maher

Donald Trump kan inte bekämpas med liberal nostalgi

Internationalen 23/12 2016

Logiken bakom Donald Trumps paroll ”Gör Amerika stort igen” kan inte motverkas med nostalgi över ett **idealiserat amerikanskt förflutet som aldrig har funnits**. Vad vi behöver en djärv framtidsvision som ärligt erkänner att framtiden är oviss. Populism är inte lösningen menar **Stephen Maher** i denna essä.

“**Återupprätta vår demokrati**” har blivit ett mantra bland progressiva amerikaner. Populistiska skribenter försöker väcka folk ur deras passivitet under den ökande politiska och ideologiska krisen. Men när de snickrar ihop en vision av en bättre framtid återoppar de ofta en idealiserad, romantisk bild av USA:s förflutna.

Chris Hedges tillskrev nyligen Donald Trumps uppkomst till en ”företagskupp” som ägde rum för ”mer än 20 år sedan”, och som ger Trump makt över en stat utan några meningsfulla demokratiska styr- eller kontrollmedel – en situation som han kallar ”fascism”. Hans motmedel är det Gröna partiet, vars ledare Ralph Nader och Jill Stein ”såg denna dystopi komma” men gäckades av ”eliter” och ”så kallade progressiva” som ”gav efter för det idiotiska mottot om det minst dåliga.” På samma sätt slutar Bernie Sanders’ gästkrönika nyligen i New York Times med uppmaningen till Demokratiska partiet att ”bryta sig loss från sina band till företagsetablissemangen och återigen bli ett gräsrotsparti för arbetande människor, gamla och fattiga.”

Dessa tolkningar bygger på naiva uppfattningar från läroböcker i samhällskunskap om den amerikanska statens historia och hur den fungerar. De stöder en politisk strategi att antingen reformera Demokratiska partiet eller rösta på de Gröna samtidigt som den döljer vad detta synsätt leder till.

Om vi tittar tillbaka på USA:s historia så är det uppenbart att det inte har ägt rum någon ”företagskupp”. Den amerikanska staten är en kapitalistisk stat och har varit det åtminstone sedan slutet av 1800-talet. På vissa sätt är staten faktiskt mer demokratisk idag än den har varit förr vid många tidpunkter.

Ändå kan Trumps extremt högnationalistiska chauvinism ge kapitalet en extrem högerutväg för att klara av nyliberalismens kris. I grund och botten är framgångarna för Trumps auktoritära populism resultatet av den sociala utslagning som 30 års nyliberal ödeläggelse av arbetarklassens bostadsområden har medfört. Men det är också en konsekvens av vänsterns oförmåga att formulera en trovärdig omdanande strategi – en oförmåga som är uppenbar i Hedges’ och andras ohistoriska romantiserande.

Logiken bakom att ”Göra Amerika stort igen” ska inte motverkas med ännu mer nostalgi. Vi behöver en djärv vision av framtiden som ärligt erkänner att den är oviss.

Det är lätt att förstå varför populisterna både till höger och vänster förlitar sig på ett idealiserat amerikanskt förflutet för att presentera sin vision av framtiden: det gör att kampen verkar mer realistisk – att helt enkelt återta något vi redan har haft istället för att sträva efter en oprövad utopisk vision. Men för att få något bättre krävs en ärlig bedömning av de amerikanska maktstrukturerna.

Tanken att nyliberalismen är resultatet av en ”företagskupp” är en upprepning av den klassiska ”pluralistiska” synen på den amerikanska staten som från och med 1960-talet

dominerade forskningen tills den slutgiltigt vederlades av de nymarxistiska statsteoretikerna Ralph Miliband och Nicos Poulantzas på 1970-talet. Enligt pluralisterna organiserar sig konkurrerande intressegrupper – inklusive affärslivet och arbetarna – i ”civilsamhället” för att påverka en passiv, neutral stat. Makten är polyarkisk,* utan att någon grupp dominerar det ”politiska systemet”.

Populister förmodar att detta system fungerade mer eller mindre som utlovat fram till för några decennier sedan, då företagens överlägsna organisatoriska sammanhållning och makt över resurser gjorde det möjligt för dem att i grund och botten ta över staten och förstöra en annars perfekt liberal demokrati.

Denna konstruktion är en fantasi. Den amerikanska staten är en kapitalistisk stat vars funktion är och har varit att organisera kapitalistklassens politiska herravälde. Eftersom enskilda kapitalister drivs av trycket från konkurrensen snarare än av bredare klassintressen, så behövs en relativt självständig stat för att säkerställa systemets långsiktiga intressen i sin helhet.

Den amerikanska statens historiska utveckling visar denna roll. USA:s stat har spelat en dynamisk och aktiv roll för att organisera företagens makt politiskt – motsatsen till den pluralistiska syn som populisterna har. Det har bland annat innefattat att ha den ledande rollen för att skapa ”lobbygrupper” som Handelskammaren och Business Roundtable [Affärslivets rundabordssamtal]. Liberaler antar ofta att dessa enheter organiserar sig själva och agerar mot staten självständigt, men det är att läsa historien på fel sätt.

Den moderna amerikanska staten började ta form i slutet av 1800-talet, en process som gick parallellt med bildandet av stora byråkratiska företag. Även om statens svaghet i början tvingade den att lita till bankdominerade karteller och truster för att stabilisera de ytterst instabila marknaderna, så växte dess befogenheter stadigt, vilket visar sig i upprättandet av Interstate Commerce Commission [Mellanstatliga Handelskommissionen] 1887 och Department of Commerce and Labor [Handels- och arbetsdepartementet] 1903.

Förvisso upptäckte de som arbetade på det nya handelsdepartementet snabbt att de saknade resurser och befogenheter, och att de var tvungna att lita en hel del till bidrag från bankdirektörer och företagsledare, och de försökte införliva dem i den politiska beslutsprocessen genom att underlätta bildandet av Handelskammaren 1912. Men när staten blev starkare ökade hela tiden dess förmåga att spela en aktiv och självständig roll för att organisera kapitalet.

Under New Deal-perioden var den amerikanska staten tillräckligt stark för att ingripa för att minska bankernas makt inom företagens styrelser, och istället stärka företagens egna ledare. Mitt under den hittills svåraste kapitalistiska krisen och under intensiva klasstrider inrättade Roosevelt Business Advisory Council [Affärslivets rådgivande nämnd] (BAC) med hjälp av ett dekret. BAC bestod av toppchefer från landets största företag och finansierades med företagsdonationer, och blev ett värdefullt verktyg för att organisera stödet för de massiva budgetunderskott och den institutionella expansion som Roosevelt ansåg vara nödvändig (även om han ansåg att organet var ”oanvändbart ur faktisk och politisk synvinkel”).

Behovet att tillverka krigsmateriel fick staten att utvidga samordningen med de största tillverkningsföretagen, under ledning av War Production Board [Krigsproduktionsnämnden] och senare Office of Defence Mobilization [Departementet för försvarsmobilisering] (ODM). General Electrics verkställande direktör Charles Wilson (eller ”Electric Charlie”) blev så mäktig i sin ställning som ordförande för ODM att pressen kallade honom ”vicepresident”.

---

* **Polyarki** (från grekiskans poly ’många’ och arkhe ’styre’) är ett politiskt system där flera olika grupper konkurrerar om makten och där en stor del av den vuxna befolkningen genom val väljer vilken grupp som under en period har den högsta makten.

Men statens uppgift att organisera kapitalet begränsades ingalunda till perioder av kris. Trots att de privata företagen ”avkontrollerades” efter kriget, så uppstod det tveklöst ett institutionellt komplex bestående av de ledande statliga organen och de största, nu multinationella företagen. Utvecklingen av ny teknologi för militära och konsumtionssyften krävde en större samordning av de statliga myndigheterna, universiteten och företagen – en process som planerades och uppmuntrades av den statliga försvars- och vetenskapsapparaten. De mest dynamiska företagen litar fortfarande avsevärt till detta statligt ledda ”uppfinningsystem”, där teknologier som skattebetalarna har betalat leder till konsumtions- och industrivaror.

Nixons och därefter Carters fullständiga misslyckande att med hjälp av löne- och pris-kontroll tvinga arbetarna att gå med på att hålla tillbaka lönerna innebar att det behövdes nya idéer. Lösningen tänktes ut inom de alltmer framträdande statliga organen, som finansdepartementet och riksbanken, och den grundades på en samordning av de internationella finansmarknaderna och en internationalisering av produktionen för att knäcka fackföreningarnas makt och återställa lönsamheten. Samordningen av den internationellt integrerade produktionen innebar också att finansvärlden stärktes, och när de institutionella hindren för värderelser togs bort blev denna sektor alltmer politiskt och ekonomiskt dominerande.

Det räckte inte att utveckla en struktur och organ: för att kunna stöda kapitalet behövde dessa organ också organisera kapitalet. Det skedde framförallt i och med bildandet av Business Roundtable 1972, på initiativ av finansminister John Connally och riksbankens ordförande Arthur Burns. Till slut lyckades Roundtable få till stånd enighet bland kapitalistklassens viktigaste företrädare runt det nyliberala system som till största delen fördes fram av finansdepartementet och riksbanken.

Demokratiska partiets förkärlek för nyliberala reformer måste förstås i detta sammanhang, som en följd av det som James O’Connor på 1970-talet identifierade som en ”statlig skatte-kris”. Det har alltid varit den långsiktiga tillväxten som har avgjort hur hållbara statens utgifter för sociala program är. När tillväxten saktade in uppstod en skattekras, som i och med inflationen bara gick att lösa genom att höja skatterna eller göra nedskärningar. Demokraterna förespråkade det sistnämnda alternativet. Och när arbetarrörelsen försvagades av produktions globalisering och företagens angrepp blev arbetarna alltmer oförmögna att göra något verkligt motstånd.

Kort sagt var inte den nyliberala kapitalistiska varianten resultatet av en ”företagskupp”. Den är resultatet av en kapitalistisk stats vanliga, systematiska arbete för att lösa en kris och göra systemet ”friskt” igen.

Men att säga att de senaste 30 årens nyliberala politik inte bara var resultatet av en ”företagskupp” betyder inte att Donald Trump helt enkelt är en ”standardrepublikan”. Om han vore det, hur ska vi då förklara partietablissemangets oerhörda kamp mot honom?

Trump fick inte en enda donation från de verkställande direktörerna i de 100 största företagen, och ett stort antal höga militärer och personer ur det republikanska etablissemanget – inklusive George Bush, Mitt Romney, Colin Powell, Paul Ryan, Hank Paulson, Bill Kristol och andra – antingen stödde Clinton eller antydde att de inte kunde stöda Trump. Allt detta visar på en omfattande enighet inom kapitalistklassen bakom Clinton, grundat på att bevara status quo utomlands (”frihandel” och militarism) och mångkulturell pluralism på hemmaplan – en samsyn som innefattade att förkasta Trump som oacceptabel.

Men inför nyliberalismens allt sämre anseende och den kris för staten som har åtföljt det, gjorde folk precis det som de ledande eliterna sa åt dem att inte göra. De valde Trump. Men Trumps seger kom knappast som en blix från en klar himmel. De nyliberala omstruktureringarna har lagt en administrativ, institutionell och samhällelig grundval för uppkomsten av

hans auktoritära populism, inklusive urholkningen av de liberalt demokratiska institutionerna, koncentrationen av statsmakten hos administrationen, ett växande prekariat och nedgång för medelklassen, och ett minskande anseende för media och de statliga politiska representationsmekanismerna.

De centrala statliga myndigheterna – i synnerhet riksbanken – har noggrant skyddats från en demokratisk övervakning som skulle kunna störa deras ”teknokratiska” förvaltning av konkurrenskraftiga marknader. Centralbankens ”oberoende” och reglerande ”självstyre” har i själva verket varit central för det nyliberala programmet för att omorganisera staten.

På samma sätt har det som Leo Panitch och Sam Gindin kallar ”statens internationalisering” samlat makten i dessa organ ännu mer och urholkat de demokratiska institutionerna. Under de tre senaste decennierna har dessa organ dragits in i transnationella institutionella regimer som har upprättats med hjälp av ”frihandelsavtal”. Dessa avtal ”konstitutionaliserar” egentligen nyliberalismen, och låser fast staterna till att skydda företagens och investerarnas rättigheter mot miljön och arbetarna, oavsett befolkningens vilja.

Uppkomsten av en flygel inom det Demokratiska partiet som förenade Clinton och partiets ledning stärkte båda partiernas stöd för den nyliberala sortens kapitalism. Det var ett politiskt uttryck både för enigheten bland företagen och arbetarrörelsens svaghet. Och, som Chomsky och Herman har visat, ifrågasattes denna nyliberala samsyn knappast inom den ledande debatten, eftersom företagspressen systematiskt begränsar sig till elitens politiska åsikter.

Men missnöjet med elitens enighet eliminerades inte. Den visade sig först från höger i form av Tea Party-rörelsen, som uppstod som en följd av årtionden av ihålig nationalism från Republikanska partiets sida som inte gjorde något för att förbättra ”basens” liv. Men finanskrisen 2008 skapade en öppning för Occupy-rörelsen att främja en mer progressiv skildring av klasskampen, och beskriva båda partiernas misslyckande att ge meningsfulla alternativ till arbetarnas ökande skuldsättning och osäkra förhållanden. Detta skyndade kraftigt på det minskande anseendet för den nyliberala ideologin, båda de politiska partierna och media-systemet.

Under inledningen av valet i november var krisen uppenbar. Medan Bernie Sanders tystades ner och sattes ur spel av Demokratiska partiet, hittade Trump en god jordmån för att uttrycka och underblåsa den folkliga ilska och oro som åtföljde dessa strukturella förändringar men som inte kunde uttryckas i den rådande politiska debatten. Med tanke på det typiskt låga valdeltagandet – 50procent av landet röstade inte alls – lyckades Trump skaffa sig en tillräckligt stor bas, till största delen vita män, för att vinna valet.

Trumpismens valframgångar har givit kapitalet ett lockande nytt medel för att ta itu med statens anseendekris: en auktoritär populism som kan möjliggöra en hård högerpolitik för att bygga marknaden, men också ger utrymme för att mobilisera fascistiska politiska rörelser. Men Trumps osammanhängande politiska utgångspunkter – som i vissa avseenden står i motsättning till den nyliberala kapitalismen, i andra avseenden stärker den – gör det till ett farligt spel för en kapitalistklass som försöker hålla ihop det nyliberala projektet, trots dess ökande motsättningar. Med tanke på den amerikanska statens viktiga roll att ”övervaka” den internationella kapitalismen, är det dessutom ett allvarligt problem att trumpismen kan påverka dess förmåga att hantera och begränsa den ekonomiska krisen.

Den avgörande frågan för kapitalet är i vilken mån det är villigt att anpassa sig till Trumps extrema nationalism, som kan hota den internationella ekonomiska integrering som har varit central för det nyliberala projektet. Men trots kapitalistklassens utbredda motstånd mot Trumps valplattform, verkar kapitalisterna upptäcka att de kan arbeta med Trump.

Trump försöker för sin del helt klart vädja till de dominerande delarna, i synnerhet finans-

sektorn. Som en av Goldman Sachs' verkställande direktörer nyligen uttryckte det: "Om jag hade vetat hur bra Trump skulle vara för Wall Street så hade jag deltagit i hans kampanj." Direktören syftade på Trumps nya politiska dagordning, som också har utlöst något som marknadsanalytiker kallar ett "Trump-rally", när S&P 500, Dow Jones och Nasdaq samtliga slog rekord under veckorna efter valet.

Att Trump verkar vara beredd att ta upp finanssektorns lagstiftning visar hur osannolikt det är att hans isolationistiska retorik kommer att innebära att det sätts upp hinder för kapitalets fria rörlighet, som har präglat det amerikanska imperiet efter Andra världskriget. Istället kommer Trumps statliga auktoritära politik – begränsad invandring, intensivare polisövervakning av fattiga människor och tillslag mot internt missnöje – troligen att gå hand i hand med en marknadsorienterad omstrukturering.

Keynes' levnadstecknare och den berömda politiska ekonomen Robert Skidelsky jämförde nyligen Trump med mellankrigstidens fascistiska regimer, och hävdade att "trumpismen kan vara en lösning på liberalismens kris". Det stämmer, i synnerhet om han lyckas få fart på den ekonomiska tillväxten igen genom att tillämpa det utlovade programmet för utbyggnad av infrastrukturen på 1 biljon dollar, som demokraterna i senaten har antytt att de kan vara för att stöda. Det skulle kunna stärka hans bas och ge honom stöd från större delar av kapitalet och arbetarrörelsen.

Det skulle också följa i fotspåren på 1930-talets fascistiska regimer, som organiserades av kapitalistklasser som inte hade någon annan utväg ur krisen. Genom att avskaffa de demokratiska institutionerna lyckades dessa regimer skydda kapitalistklassernas makt med hjälp av en politik som bara var möjlig under förhållanden av utomordentlig statlig autonomi. Hitler var en stor keynesian.

Men Trumps ekonomiska program kommer inte att genomföras på 1900-talets weberianska byråkratiska sätt. Den kommer inte att återuppliva en keynesiansk makroekonomisk styrning, utan istället utvidga marknadsmekanismerna.

Om Trumps infrastrukturprogram genomförs så kommer det att bli marknadsinriktat och genomföras med hjälp av "samverkan mellan det offentliga och det privata". Det skulle skapa massiva statsunderstödda investeringsmöjligheter för Wall Street i en privatiserad offentlig infrastruktur, och kunna bli en stabil källa till profiter långt fram i framtiden – på liknande sätt som det program som för närvarande genomförs av regeringen Trudeau i Kanada.

Långt från att utvidga de av välfärdsstatens skydd som skulle kunna omfördela välståndet och stärka arbetarna, kommer denna politik dessutom att åtföljas av skattesänkningar och en ökad marknadsutsättning av samhällsservicen, inklusive Medicare och den offentliga utbildningen. Det kommer att leda till en omfördelning av välståndet uppåt och ökande underskott – och det sistnämnda kan senare utnyttjas politiskt för att genomdriva fler åtstramningar.

Men trumpismen – som nu har stärkts av statsapparaten och blivit alltmer "normaliserad" – kommer förvisso att ge möjligheter för den nyfascistiska högern att mobilisera och bygga upp sig. Presidentskapets makt att utforma verkligheten ger diffusa, decentraliserade samhälleliga effekter, och utgör en lins via vilken folk ser och tolkar världen kring sig – och uppviglar till och oppmuntrar en dynamik och logik som verkar uppstå "underifrån". Och om han inte lyckas leverera så kommer hans regim sannolikt att gå åt höger, förvisso ett skrämmande framtidsperspektiv.

Så även om Trumps retoriska skrävel helt enkelt blir ett annat sätt att tillämpa en välkänd ekonomisk politik, så kommer den att ha fått en skrämmande auktoritär och chauvinistisk ideologisk apparat till stöd. Nyliberalismens grundvalar har inbegripit rätten att yttra sig, pluralism, mångkultur, pressfrihet och så vidare – alltihop saker som Trump har uttryckt stark

motvilja mot.

Med tanke på detta är det mycket tveksamt i vilken mån den politiska debatt som trumpismen representerar överhuvudtaget kan kallas "liberal". Om trumpism är en sorts liberalism, så är det en sort som har övergivit de flesta gränserna för statens rätt att inkräkta på individens friheter för att skydda kapitalets makt. När trumpismen "normaliseras" i det statliga ideologiska systemet försvinner de tabun som ursprungligen fick kapitalet att undvika Trump och den politiska kulturen förändras.

Även om de politiska förhållandena inte riktigt liknar 1930-talets Tyskland så ska man verkligen inte underskatta hur fort liberala institutioner – som inte bara är enormt beroende av formaliserade processer utan också av en informell "politisk kultur" – kan förfalla.

Samtidigt verkar det som om Trump laddar upp för omfattande försök att bannlysa väljare, och det är djupt skrämmande i viken omfattning han är villig och kan avskaffa de konstitutionella skydden. David Clarke Jr, som har intervjuats för jobbet som ordförande för Homeland Security, har föreslagit att upp till en miljon amerikaner som bedöms vara "fiendesoldater" ska ställas inför militära domstolar och interneras. Han har också offentligt hävdad att Black Lives Matter-rörelsen "kommer att förena sig med ISIS".

När det inrikespolitiska missnöjet alltmer får en sådan stämpel, så kan den reaktionära statliga politik som Trump och de kring honom driver få skrämmande dimensioner. I synnerhet som Obama överlämnar en stat till Trump där makten är mer koncentrerad till administrationen än någonsin tidigare. Bland annat en enorm, hemlig underrättelse-säkerhets-apparat som alltmer är utan institutionella begränsningar och juridisk övervakning.

Den nationella Lag om Försvarsbefogenheter som Obama skrev under 2012 ger presidenten rätt att på obegränsad tid militärt internera amerikanska medborgare som han betraktar som "terrorister", utan ett uns av vederbörliga processer. Lagen ändrades senare för att ge presidenten rätt att upprätta hemliga "dödslistor" på personer (inklusive amerikanska medborgare) som kan dödas utan anklagelser eller rättegång – så länge de inte befinner sig på amerikansk mark. Vad kommer dessa maktbefogenheter att innebära för Trump?

Lärdomen är uppenbar: vi kan inte helt enkelt "återupprätta vår demokrati", varken genom att rösta på de gröna eller Demokratiska partiet. Bara en stark, klassbaserad rörelse som kan klargöra den nyliberala kapitalismens orsaker och konsekvenser kan besegra högern och diskutera att på ett progressivt sätt bryta med de senaste 30 årens politiska och ekonomiska program. Dessutom kan bara ett parti som grundar sig på en sådan rörelse ha något verkligt hopp att erövra och omvandla staten.

För Hedges är svaret enkelt: rösta på Jill Stein. Men det ger ingen övertygande förklaring varför de gröna inte har lyckats. Den enkla sanningen är att det Gröna partiet har ignorerat den sortens organiserande som behövs för att bygga en verklig bas, för att istället plötsligt dyka upp vart fjärde år och föra fram "rätt" argument under presidentjakten.

Denna strategi utgår från en perfekt liberal föreställning om staten: att val är uttryck för befolkningens demokratiska vilja, där den som är mest övertygande vinner. Men utan stöd från en bred samhällsrörelse är det dessutom nästan otänkbart att en enda person i Vita huset kan göra så mycket.

Sanders uppmaning att Demokratiska partiet ska återvända till ett tidigare tillstånd som ett folkets massparti är lika fantasifullt. Även om de demokratiska institutionerna har urholkats under nyliberalismen, så har statens roll alltid varit att organisera kapitalistklassen. Dessutom var både utbyggnaden av välfärdsstaten under New Deal och den ökande levnadsstandard som var förenad med kapitalismens "Guldålder", som varade fram till 1960-talet, resultatet av

klasskamp och facklig organisering, inte ett inbillat Demokratiskt parti med en folklig masskaraktär som på något sätt har försvunnit.

För att på allvar ta itu med den hotande sociala, ekologiska och politiska krisen – och den möjliga nyfascistiska våg som hotar att förvärra den – krävs mycket mer än att återupprätta en idealiserad amerikansk demokrati. Inte heller räcker det att bara be folk att rösta på de gröna i förhoppningen att de på något sätt ”av sig själv” så småningom kommer att bli så stora att Stein (eller någon annan) får chansen att komma till makten.

Istället behöver vi organisera en socialistisk rörelse från topp till botten, en rörelse som inte bara dras in i att varje valperiod välja det demokratiska etablissemangets kandidater. Det är där samtalet måste börja – ett samtal som progressiva fortfarande till stor del underlåter att verkligen delta i.

Stephen Maher

Stephen Maher är en socialistisk aktivist och doktorand i nationalekonomi vid York University i Toronto.

Artikeln är tidigare publicerad på *jacobinmag.com*
Översättning: *Göran Källqvist*

Jill Stein, ledare för det Gröna partiet